

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس خارج فقه نظام سیاسی آیت الله اراکی رحمته الله علیه «جلسه ۳»

سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰

گفتیم که تفاوت‌های طبیعی منشأ امتیاز نیست و روایاتی را در این باب خواندیم؛ به این روایت نیز امروز اشاره می‌کنیم:

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ وَ سُئِلَ عَنْ قَسْرِ بَيْتِ الْمَالِ فَقَالَ: «أَهْلُ الْإِسْلَامِ هُمْ أَبْنَاءُ الْإِسْلَامِ أُسْوَى بَيْنَهُمْ فِي الْعَطَاءِ وَ فَضَائِلُهُمْ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ اللَّهِ أَجْعَلُهُمْ كَبَنِي رَجُلٍ وَاحِدٍ لَا يُفْضَلُ أَحَدٌ مِنْهُمْ لِفَضْلِهِ وَ صَلَاحِهِ فِي الْمِيرَاثِ عَلَى آخَرٍ ضَعِيفٍ مَنْقُوصٍ. قَالَ: وَ هَذَا هُوَ فِعْلُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي بَدْوِ أَمْرِهِ وَ قَدْ قَالَ غَيْرُنَا أَقْدَمُهُمْ فِي الْعَطَاءِ بِمَا قَدْ فَضَّلَهُمُ اللَّهُ بِسَوَابِقِهِمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا كَانَ بِالْإِسْلَامِ قَدْ أَصَابُوا ذَلِكَ فَأَنْزَلَهُمْ عَلَى مَوَارِيثِ ذَوِي الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَقْرَبُ مِنْ بَعْضٍ وَ أَوْفَرُ نَصِيباً لِقُرْبِهِ مِنَ الْمَيِّتِ وَ إِنَّمَا وَرِثُوا بِرَحْمِهِمْ وَ كَذَلِكَ كَانَ عُمُرُ يَفْعَلُهُ»^۱

اینکه امام فرمود: «أُسْوَى بَيْنَهُمْ» معلوم می‌شود امام در مقام حاکم در حال صحبت است و اینکه کسی بگوید ائمه عليهم السلام حکومت نمی‌کردند سخن اشتباهی است و ائمه عليهم السلام همیشه حکومت می‌کردند منتهی در همان مقداری که تمکن داشتند و در دایره خاصی که برایشان مقدور بوده، قاضی نصب می‌کردند و خمس می‌گرفتند و.. اینها مسئولیت‌های حکومتی است؛ منتهی آن حکومت واسعه برای آنها مقدور نبوده. این روایت شاهد بر این است که تفاوت‌های طبیعی منشأ امتیاز نمی‌شود.

۱. وسائل الشیعة؛ ابواب جهاد العدو، باب ۳۹، ح ۳.

بند سوم:

تفاوت‌های طبیعی منشأ تفاوت در کاربرد می‌شود اما منشأ تفاوت در امتیاز نیست؛ مثلاً کسی که با هنری آشنا است؛ به عنوان مثال نجاری بلد است، کار نجاری را باید به او سپرد و همچنین کشاورزی را باید به کسی سپرد که کشاورزی بلد باشد و نمی‌توان گفت چون همه باید مساوی باشند همه کشاورز شوند. و یا اگر کسی بدن قوی‌ای دارد از لحاظ طبیعی، کاری که به او می‌سپارند متفاوت است با کاری را به کسی که بدن ضعیفی دارد می‌سپارد. و یا کاربرد اجتماعی زن و مرد فرق دارد؛ زن و مرد هریک به لحاظ کاربرد فرق دارند و یکی از فرهنگ‌های غلطی که در غرب اتفاق افتاده بهم ریختن این کاربردهاست. این افتخار نیست که زن چاه‌کن یا راننده کامیون شود. و همچنین برخی کارها مخصوص بانوان است مثل قابله‌گری یا پزشکی زنان لذا بردولت اسلامی واجب است زنانی را برای کارهایی که مخصوص بانوان است تربیت کند؛ مانند دکترخانم بیماری خاص زنان.

حضرت علی علیه السلام بعد از جنگ، عایشه را با ۴۰ سوار به مدینه فرستاد که سرور و بسته بودند. او وقتی به مدینه رسید خواست گله‌کنه که حضرت علی علیه السلام حرمت حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله را نگه نداشته و با ۴۰ مرد او را فرستاده، که آنها نقاب از صورت برداشته و مشخص شد همه زن هستند.

بنابراین تقسیم کار باید بنا به کاربرد باشد و این امتیاز نیست و این تقسیم کار نه تنها منافاتی با عدل ندارد؛ بلکه عدل همین است که تقسیم کار مطابق با توانایی هر فرد باشد. در روایات برای این مطلب تأکید شده که تفاوت‌های طبیعی اقتضای تفاوت‌های نوع کار را دارد؛ به عنوان نمونه:

صحیح هاشم بن سالم:

«عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَخْتَلِبُ وَيَسْتَقِي وَيَكْنُسُ وَكَانَتْ فَاطِمَةُ تَطْحَنُ وَتَعْجِنُ وَتَخْبِرُ؛

امام صادق علیه السلام فرمود: امیر مؤمنان علیه السلام خود هیزم تهیه می کرد و آب از چاه می کشید و جاروب می کرد و حضرت فاطمه علیه السلام آسیا می کرد و خمیر می نمود و نان می پخت.

روایت دیگر:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَبِيهِ علیه السلام قَالَ:
«تَقَاضَى عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي الْخِدْمَةِ، فَقَضَى عَلَى فَاطِمَةَ بِخِدْمَةِ مَا دُونَ الْبَابِ،
وَقَضَى عَلَى عَلِيٍّ مَا خَلْفَهُ. قَالَ: فَقَالَتْ فَاطِمَةُ: فَلَا يَعْلَمُ مَا دَاخَلَنِي مِنَ الشُّرُورِ إِلَّا اللَّهُ
بِإِكْفَائِي رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله تَحْمِلَ رِقَابَ الرِّجَالِ»؛^۱

امام محمد باقر علیه السلام می فرماید: علی و فاطمه علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله تقاضا کردند که آن حضرت کارهای خانه و بیرون خانه را بین آنها تقسیم نماید. پیامبرانجام کارهای داخل خانه را به عهده فاطمه علیه السلام نهاد و امور خارج از منزل را به عهده علی گذاشت. امام باقر علیه السلام می گوید: فاطمه علیه السلام می گفت: هیچ کس جز خداوند نمی داند که من چقدر خوشحال شدم از اینکه رسول خدا صلی الله علیه و آله کارهای بیرون از خانه را به عهده من قرار نداد و مرا از مراوده با مردان نجات داد.

امام علی علیه السلام در نامه به امام مجتبی نкте این نوع تقسیم کار را بیان می کند:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فِي رِسَالَةٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِلَى الْحَسَنِ علیه السلام:
«لَا تَمْلِكُ الْمَرْأَةُ مِنَ الْأَمْرِ مَا يُجَاوِزُ نَفْسَهَا فَإِنَّ ذَلِكَ أَنْعَمَ لِحَالِهَا وَأَرْخَى لِبَالِهَا وَأَدْوَمَ لِحِمَالِهَا
فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَلَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ»؛^۲

به زن بیشتر از امور خودش مسئولیت نده؛ زیرا این، حال او را شاداب تر، قلب او را سبک تر و زیبایی اش را مداوم تر می سازد. چرا که زن گل است، قهرمان نیست.

۱. همان؛ ابواب مقدمات نکاح، باب ۸۹، ح ۱.

۲. همان؛ باب ۸۷، ح ۱.

قهрман به معنای کارگزار و کاربان است یعنی زن کارش کارگری نیست.
تمدن اروپایی زنانگی را از زن گرفت؛ اینکه زن کار مردانه انجام دهد زنانگی را از او می گیرد؛
وقتی زیبایی لطافت و عطوفت از بین برود، زن خشن می شود و دیگر آن نقش زنانگی را
نمی تواند در جامعه ایفا کند.